

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 51/2019

Potilaiden käsihygienian toteutuminen eräässä sairaalassa

Hekkala Roosa, Pihlajamaa Susanna, Myllykangas Kirsi

26.8.2019 ::

Käsihygienia on merkittävä potilasturvallisuuden vaikuttava tekijä, sillä suurin osa hoitoon liittyvistä infektioista leviää käsien välityksellä. Tartuntojen ehkäisemiseksi on tärkeää, että terveydenhuollon henkilökunta, potilaat ja omaiset toteuttavat käsihygienian tinkimättömästi. Keväällä 2019 valmistuneessa opinnäytetyössä kartoitettiin erään aluesairaalan poliklinikalla asiakkaiden käsihygienian toteutumista havainnointitutkimuksena. Yhteensä 105:stä poliklinikalla havainnoidusta asiakkaasta vain kolme desinfioidi käteensä, joten saadut tulokset olivat huolestuttavia.

Johdanto

Käsihygienialla tarkoitetaan terveydenhuollossa kaikkia toimenpiteitä, joilla estetään mikrobin siirtyminen potilaaseen käsien välityksellä [1]. Hyvä käsihygienia on tärkeä potilasturvallisuuteen liittyvä tekijä. Se on tärkeimpiä keinoja estää hoitoon liittyviä infektioita sekä vastustuskykyisten mikrobin esiintymistä potilailla. Käsihuuhteiden oikeaoppisella käytöllä voidaan estää noin puolet sairaalan sisäisistä MRSA-tartunnoista. Hoitoon liittyvistä infektioista voidaan käsidesinfektioilla estää noin 30–40 %. [2] Käsien välityksellä tapahtuva kosketustartunta on kaikista yleisin tapa mikrobin leviämiseen terveydenhuollossa [3]. Hoitoon liittyvien infektioiden ehkäisyssä on hyvin tärkeää, että koko terveydenhuollon henkilökunta, potilaat sekä omaiset toteuttavat tinkimättömästi käsihygieniata [4]. Kuinka suuri osa asiakkaista sitten todellisuudessa desinfioidaan kätensä sairaalan poliklinikalle tullessaan tai lähtiessään?

Opinnäytetyönä tehdyllä havainnointitutkimuksella selvitettiin asiakkaiden käsihygienian toteutumista erään aluesairaalan poliklinikoiden tuloaulassa. Käsihuuhteen käyttöä havainnointiin asiakkaiden saapuessa tai poliklinikalta poistuessa. Tulokset kirjattiin havainnointilomakkeeseen. Desinfiointin laatua havainnointiin mittaamalla sekunteina aikaa, jonka asiakkaat käyttivät käsihuuhteen hieromiseen käsiinsä. Lisäksi havainnointiin, montako painallusta asiakkaat ottivat käsihuuhdetta.

Taustaa

Käsihygienian toteutumista on kartoitettu havainnointitutkimuksilla paljon niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Useimmiten kartoitus on koskettanut kuitenkin ainoastaan henkilökunnan käsihygienian toteutumista. Potilaiden käsihygienian toteutumisesta ei löytynyt juurikaan havainnointitutkimuksia. Tampereen yliopistollisessa sairaalassa on tehty vuosina 2001–2004 sairaalahygieniaprojekti, jonka aikana on onnistuttu vähentämään infektioiden määrää 30 prosentilla ja lisäämään käsihuuhteen kulutusta 40 prosentilla. [5]

Käsien desinfiointi on mikrobiologisesti tehokkaampaa kuin käsien saippuapesu [2]. Käsien desinfektio alkoholipitoisella huuhteella on nopeampaa, tehokkaampaa ja vähemmän ihoa kuivattavaa kuin pesu vedellä ja saippualla [6]. Käsien desinfiointi on myös todettu olevan monella tavalla käsien saippuapesua vaivattomampaa. Käsihygienian toteutumista edistävänä tekijänä on huomattu käsihuuhteen helppo saatavuus, jonka vuoksi käsidesinfektioaineiden sijoittelu on tärkeää. Huuhdetta pitäisi olla helposti saatavilla esimerkiksi jokaisen potilasvuoteen päädystä tai potilashuoneissa heti oven vieressä sekä käytävillä ja oviaukkojen läheisyydessä. [6]

Käsihygienian yleisenä suosituksena pidetään, että käsihuuhdetta otetaan kuiviin käsiin kämmenkuopallisen verran eli noin kolme millilitraa. Huuhdetta hierotaan huolellisesti kaikkialle käsiin, kunnes huuhte on kuivunut. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin uusimman käsihygieniasuosituksen mukaan riittää, jos käsihuuhdetta hieroo käsiin noin 15–20 sekuntia [7]. Maailman terveysjärjestö WHO:n käsihygieniasuosituksen mukaan käsien desinfiointiin tulisi kulua aikaa noin 20–30 sekuntia [8]. Potilaille käsihuuhteen käyttöä suositellaan aina ennen ruokailua, WC:ssä asioinnin jälkeen, kättelyn, niistämisen ja aivastamisen jälkeen sekä siirryttäessä huoneesta toiseen [9].

Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyönä tehdyn tutkimuksen tavoitteena oli selvittää potilaiden käsihygienian toteutumista havainnointitutkimuksena sekä havainnoida niitä tekijöitä, jotka mahdollisesti vaikuttavat potilaiden toteuttamaan käsihygieniaan [10]. Tarkkailtavia tekijöitä olivat käsidesinfektioaineen paikka sekä käsien desinfiointin tärkeydestä ja oikeaoppisesta desinfiointista kertovien tiedotteiden löytyminen poliklinikalta. Myös sitä tarkkailtiin, kuinka hyvin desinfiointiaine oli esillä ja huomasivatko ohikulkijat desinfioida käsiään.

Päätutkimuskysymykset olivat:

- Millä tavalla potilaiden toteuttama käsihygienia toteutuu?
- Millaisia ovat käsidesinfektioon vaikuttavat tekijät?

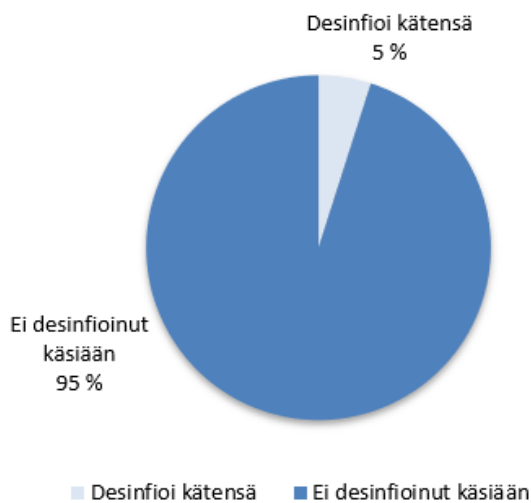
Aineisto kerättiin havainnoimalla potilaiden käsihygienian toteutumista poliklinikan sisäntuloaulassa. Havainnoijat asettuivat istumaan sisäntuloaulaan lähelle poliklinikan ovea, mistä näki kaikki poliklinikan sisään tulijat ja pois lähtijät ja heidän käsihuuhteen käytön. Havainnointilomakkeeseen merkittiin jokaisen potilaan kohdalla, desinfioidaanko potilas kätensä tullessaan ja lähtiessään. Kyseessä oli kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Päivän aikana kerättiin yhteensä 105 havainnointia, joista 61 oli poliklinikalle saapuvia ja 44 lähtijöitä. Havainnoitavilla on aina oikeus kieltäytyä tulemasta havainnoituksi ja sen vuoksi poliklinikan oveen

laitettiin tiedote, jossa kerrottiin tutkimuksesta. Tutkimusaineisto säilytettiin tutkimuksen ajan lukkojen takana ja hävitettiin tulosten raportoinnin jälkeen tietosuojalain mukaisesti.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena havainnointitutkimuksena. Lomakkeeseen merkittiin, käyttikö potilas käsien desinfiointiin aikaa 20 sekuntia tai vähemmän, yli 20 sekuntia, mutta alle 30 sekuntia, vai yli 30 sekuntia. Myös se merkittiin, ottiko potilas käsihuuhdetta yhden vai kaksi painallusta. Havainnoitavalla poliklinikalla käsihuuhdetta oli sijoitettu vain yhteen paikkaan, joka oli ilmoittautumisautomaatin kanssa eri seinällä. Sairaalan toisella poliklinikalla käsihuuhdetta oli aseteltu kahteen paikkaan, joista toinen oli ilmoittautumisautomaatin vieressä. Vertailun vuoksi havainnoimme myös toisella poliklinikalla 15 saapunutta ja 12 pois lähtenyttä potilasta, jotta nähtiin vaikuttiko käsihuuhteen parempi sijoittelu tulokseen.

Tulokset

Poliklinikalle saapuneista potilaista (n=61) kolme desin fioi kätensä tullessaan (kuvio 1). Poliklinikalta lähteneistä potilaista (n=49) vain yksi desin fioi kätensä poistuessaan (kuvio 2).

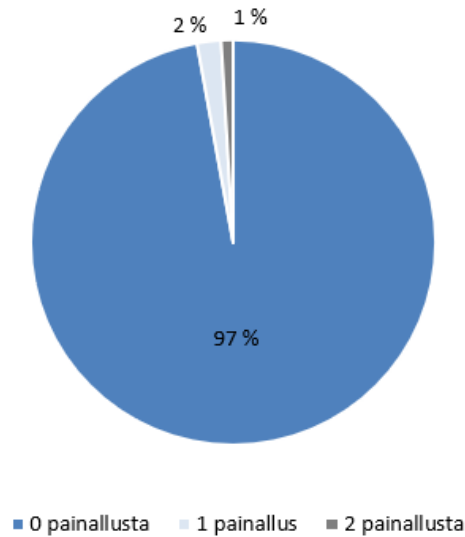

KUVIO 1. Desin fioinnin toteutuminen poliklinikalle saapuessa (n=61)

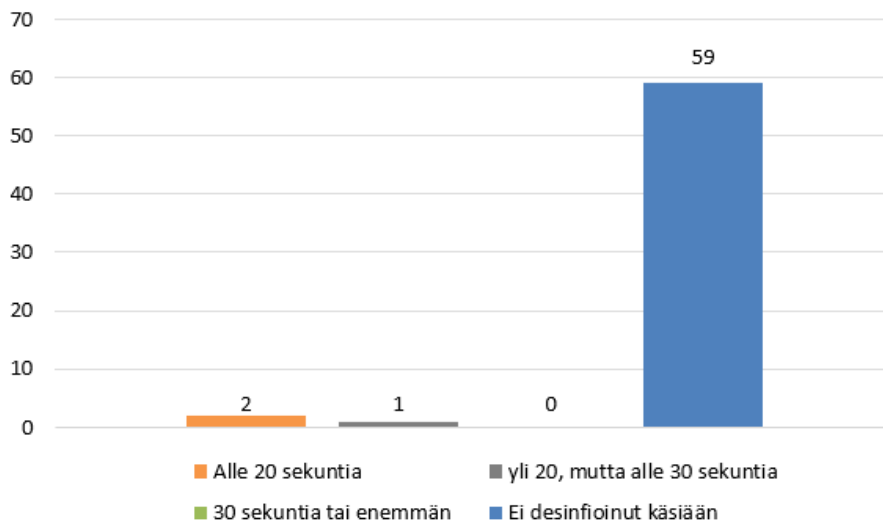
KUVIO 2. Desin fioinnin toteutuminen poliklinikalta poistuessa (n=49)

Kätensä desin fioineista henkilöistä yksi otti käsihuuhdetta kaksi painallusta ja kaksi henkilöä otti yhden painalluksen. Henkilöistä 102 ei ottanut käsihuuhdetta lainkaan. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Potilaiden desinfiointiainetta ottama määrä painalluksina (n=105)

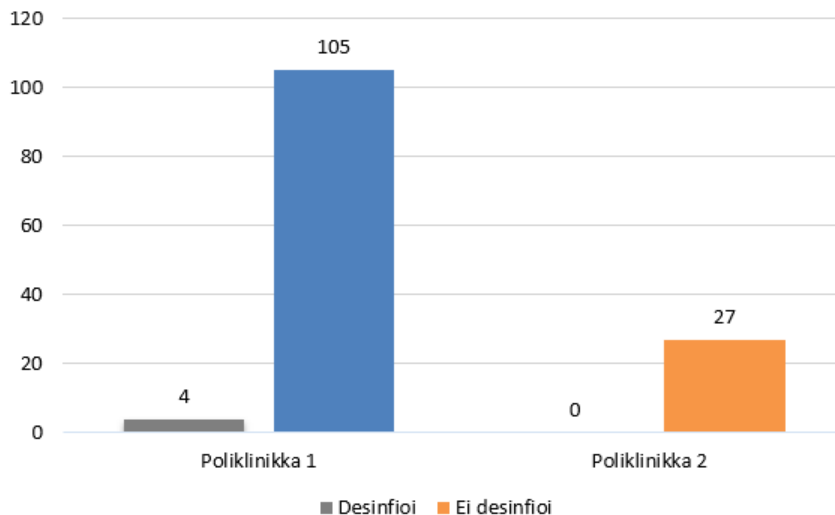
Yksi henkilö käytti käsien desinfiointiin aikaa suositusten mukaisesti yli 20 sekuntia [8]. Kaksi muuta kätensä desinfiointia käytti aikaa alle Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen suositusten eli alle 20 sekuntia (kuvio 4).

KUVIO 4. Aika, jonka potilaat käyttivät käsien desinfiointiin (n=61)

Poliklinikalle saapuneista potilaista (n=61) yksi katsoi seinällä olevaa ohjetta käsidesinfiointioikeaoppisesta toteutumisesta. Tämä henkilö myös desinfioidi kätensä. Pois lähteneistä potilaista (n=49) kukaan ei katsonut ohjetta.

Ensimmäisellä poliklinikalla, jossa käsihuuhdetta oli vain yhdessä paikassa, yhteensä 105 potilaasta vain neljä desinfioidi kätensä tullessaan tai lähtiessään. Toisella poliklinikalla, jossa käsihuuhdetta oli sijoitettu kahteen eri paikkaan, havainnoidtiin 15 saapunutta ja 12 pois lähtenyttä potilasta. Heistä kukaan ei desinfiointu käsiään. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Käsidesinfektion toteutuminen kahdella eri poliklinikalla

Johtopäätökset

Asiakkaiden käsihygienia toteutui erittäin puutteellisesti sekä poliklinikalle saapuneiden että sieltä lähteneiden potilaiden osalta. Tutkimuksen mukaan käsidesinfektio toteutui hieman paremmin poliklinikalle tulleiden kuin sieltä lähteneiden osalta ja naisilla hieman paremmin kuin miehillä. Tästä voisi päätellä, että sukupuoli mahdollisesti hieman vaikuttaisi käsidesinfektion toteutumiseen. Tämä voi kuitenkin olla vain sattumaa, koska otanta oli pieni.

Desinfiointin laatuun ei juuri vaikuttanut seinällä oleva ohje käsidesinfektion oikeaoppisesta toteutumisesta, sillä kaikista potilaista vain yksi henkilö katsoi ohjetta. Kyseisellä poliklinikalla ei ollut muita huomautuksia tai julisteita käsidesinfektion käytön tärkeydestä. Toisella poliklinikalla, jossa vertailun vuoksi havainnoitiin potilaita oli ovesa lappu, jossa muistutettiin käyttämään käsihuhdetta. Tulosten mukaan se ei kuitenkaan vaikuttanut desinfiointin toteutumiseen, sillä kukaan havainnoitavista ei desinfioinut käsiään tullessaan poliklinikalle tai sieltä pois lähtiessään. Tälläkin poliklinikalla otanta oli pieni ($n=27$), joten ei voi olla varma oliko tulos vain sattumaa.

Mitä käsihygienian tehostamiseksi jatkossa voitaisiin tehdä?

Ratkaisuehdotuksena voisi olla, että hyvästä käsihygieniasta muistutettaisiin sairaalassa useammassa paikassa entistä näkyvämmillä julisteilla tai tiedotteilla. Ilmoittautumisautomaatin yhteydessä olisi hyvä olla näkyvä juliste muistuttamassa asiakkaita desinfioimaan kätensä ja käsihuhdetteen kannattaisi olla entistä paremmin saatavilla ja näkyvillä. Myös mediassa voitaisiin tiedottaa enemmän käsihygienian tärkeydestä. Näin käsihuhdetteen käyttöön totuttamattomat asiakkaat ehkä huomaisivat ja muistaisivat paremmin desinfioida kätensä tullessaan ja lähtiessään ja mikrobeja leviäisi vähemmän.

Vaikka tutkimuksessa havainnoitiin vain potilaita, huomattiin myös suuren osan henkilökunnasta jättävän kätensä desinfioidamatta kulkiessaan poliklinikan ovista. Uskomme, että myös henkilökunnan esimerkki ja asenne käsien desinfiointia kohtaan heijastuu potilaisiin. Jos asiakkaat huomaavat, miten tärkeänä henkilökunta pitää käsien desinfiointia ja toteuttavat sitä hyvin itse, on sillä luultavasti vaikutusta myös potilaiden käsihuhdetteen käyttöön. Kun havainnoinnin jälkeen poistuimme itse havainnointitilanteesta ja desinfioidimme lähtiessä kätemme, huomasimme, että kaksi henkilöä, jotka eivät aiemmin olleet desinfioidet käsiään tullessaan, desinfioidivat kätensä meidän esimerkistämme.

Lähteet

1. [△]Syrjälä, H. 2005. Käsihuhde - mikrobin leviämisen eston kulmakivi. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 121 (15), 1694–1699.
2. [^]^{ab}Anttila, V.-J. 2014. Käsihygienia – potilasturvallisuutta Semmelweisistä tähän päivään. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 130 (17), 1754–8. Hakupäivä 27.11.2018. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2014/17/duo11823>

3. [^Kirk, J. 2011. Patient hand hygiene. Hand Hygiene Times 2. Hakupäivä 31.10.2018.](http://www.gojo.com/canada/markets/healthcare/healthcare/resources...)
4. [^WHO. 2005. Clean Care is Safer Care: Guidance on Engaging Patients and Patient Organizations in Hand Hygiene Initiatives. Hakupäivä 31.10.2018.](http://www.who.int/gpsc/en/)
5. [^Rintala, E. & Routamaa, M. 2013. Hyvä käsihygienia sairaalassa – suositus vai velvollisuus? Suomen lääkärilehti 68 \(15\), 1120–1121.](#)
6. [^^{ab}Syrjälä, H. & Teirilä, I. 2010. Käsihygienia. Teoksessa V-J. Anttila, S. Hellsten, A. Rantala, M. Routamaa, H. Syrjälä & R. Vuento \(toim.\) Hoitoon liittyvien infektioiden torjunta. Porvoo. WS Bookwel Oy.](#)
7. [^Oulun yliopistollinen sairaala. 2018. Infektioiden torjuntaohje. Infektioiden torjuntayksikkö. Hakupäivä 22.3.2019.](https://www.ppshep.fi/dokumentit/Turvallisuusohje%20sisltyyppi...)
8. [^^{ab}Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2019. Käytä käsihuuhdetta käsien puhdistamiseen. WHO:n käsihygieniajuliste. Hakupäivä 22.3.2019.](https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit/seuranta-ja-epidemiat...)
9. [^Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä. 2010. Käsihygienia ohje potilaille ja sairaalassa vieraileville. Hakupäivä 5.11.2018.](http://www.pkssk.fi/kasihygienia)
10. [^Hekkala, R. & Pihlajamaa, S. Potilaiden käsihygienian toteutuminen poliklinikoilla. Havainnointitutkimus. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 25.5.2019.](http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201905047563)

Metatiedot

Nimeke: Potilaiden käsihygienian toteutuminen eräässä sairaalassa

Tekijä: Hekkala Roosa; Pihlajamaa Susanna; Myllykangas Kirsi

Aihe, asiasanat: havainnointi, käsihuuhteet, käsihygienia, potilaat, potilasturvallisuus

Tiivistelmä: Artikkelin kuvaa havainnointitutkimuksena tehdyn tutkimuksen tuloksia asiakkaiden käsihygienian toteutumisesta. Tutkimus suoritettiin erään aluesairaalan poliklinikalla. Käsihygienialla on kiistaton merkitys potilasturvallisuuteen, ja siihen kuinka mikrobit ja infektiot leviävät sairaalassa. Hyvästä käsihygieniasta huolehtiminen on tärkein yksittäinen tekijä, jonka avulla voidaan ehkäistä infektioiden ja sairaalabakteerien leviäminen. Asiakkaat tuovat paljon bakteereja käsissään sairaalaan, ja ne tarttuvat pinnoille. Pinnoilta taas toiset asiakkaat ja henkilökunta saavat taudinaiheuttajia omiin käsiinsä. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen toteuttaman käsihygienian merkityksestä puhutaan paljon, ja siitä on tehty hyvin monia havainnointitutkimuksia. Potilaiden ja asiakkaiden rooli käsihygienian toteuttamisessa on kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle. Koska suurin osa mikrobeista kuitenkin kulkeutuu jostakin lopulta potilaalta tai asiakkaalta toiselle, on hyvin tärkeää kiinnittää huomiota myös asiakkaiden käsihygienian toteutumiseen. Havainnointitutkimuksessa kartoitettiin asiakkaiden toteuttamaa käsihygieniaa poliklinikalle saapuessa ja sieltä poistuessa, ja saadut tutkimustulokset antoivat huolestuttavan kuvan käsihygienian toteutumisesta.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2019-08-26

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019052016175>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Hekkala, R., Pihlajamaa, S. & Myllykangas, K. 2019. Potilaiden käsihygienian toteutuminen eräässä sairaalassa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 51. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019052016175>.